

УДК 613.88:37.011.32

ОСОБЛИВОСТІ СТАТЕВОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ

Василенко Олена Миколаївна
Ілюк Любов Іванівна
м.Хмельницький

У статті розглянуто особливості статевого виховання учнівської молоді, що зумовлене багатьма чинниками. Проведено теоретичний аналіз поглядів та переконань на дану тему вітчизняних вчених, а також проаналізовано сутність статевого виховання як складової процесу формування морально гармонійної особистості. Розглянуто особливості підготовки молоді до сімейного життя, а також проаналізовано специфіку проведення статевого виховання школярів під час навчальних занять з різних предметів у загальноосвітніх закладах.

Ключові слова: статево виховання, учнівська молодь, юнацький вік.

Постановка проблеми. Ми живемо у неспокійний час – час великих роздумів, сподівань. Сьогодні необхідно мислити і працювати по-новому, по-новому будувати процес освіти та виховання. Кожна історична епоха висуває вимоги до виховання та навчання молоді, створює певний позитивний педагогічний досвід. Державотворення, що відбувається в сучасній Україні потребує нової педагогіки. Це актуальна проблема, бо від того, які виховні системи будуть запроваджуватись у навчально-виховній системі, які орієнтири в формуванні та становленні особистості будуть прийняті, залежатиме не лише наше майбутнє, але й майбутнє України загалом.

Одним з таких питань сьогодення є статево виховання учнівської молоді, що зумовлене прискореним статевим розвитком школярів, недостатнім рівнем обізнаності неповнолітніх у статевій сфері, статевою розпущеною, проституцією, злочинністю на статевій основі, та поширенням порнографії, що руйнує психіку неповнолітніх [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Так, проблемам статевого виховання велику увагу приділяли такі спеціалісти, як А.Антонов, Т.Бойченко, О.Вейнінгер, І.Даниленко, Д.Колесов, Л.Куликова. Питання формування сексуальної культури майбутнього сім'янина розкрили у своїх працях такі вчені, як Т.Говорун та О.Шарган. Проблемі підготовки старшокласників до сімейного життя досліджували З.Зайцева, З.Кисарчук, С.Ковальов, І.Кон, Л.Коч, В.Кравець, А.Красовський, О.Кунц, Н.Новікова.

Дослідник В.Постовий розробив програму формування педагогічної культури батьків, яка призначена для організації педагогічної просвіти батьків.

У науковій літературі тривалий час точиться дискусія з приводу того, коли проводити статево просвіту, статево виховання чи формувати сексуальну культуру. А.Петровський вважав, що статево просвіту слід було б розпочинати лише тоді, коли статево виховання фактично завершується: у школяра сформований відповідний імунітет, а тому просвіта може бути вичерпною. При цьому, фізіологічні знання про інтимну сторону стосунків між статями не обов'язково виправдовувати якимись моральними сентенціями. Тоді будь-які найвідвертіші пояснення і рекомендації не замулять чистоти стосунків між чоловіком і жінкою і будуть лише сприяти створенню їх істинної гармонії [4].

В.Кравець у своїх працях зазначав, що оскільки саме під час статевого дозрівання і з настанням статевої зрілості, молодь все більше починає усвідомлювати статево виховання, зустрічається з його проявами, їй потрібна ширша інформація з питань статі. Отже, і з настанням зрілості статево просвіта необхідна і її не можна ні в якому випадку спрощувати [5]. Вчений дав таке визначення статево просвіти – це інформування дітей з питань анатомії та фізіології статі людини, психосексуального розвитку, виконання статево ролей [5].

Мета нашої статті полягає у визначенні особливостей статево виховання учнівської молоді в сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу. Статево виховання – це процес спрямований на вироблення якостей, рис, властивостей, а також установок особистості, які визначають користь для суспільства відношення людини до представників протилежної статі [6].

Сферу статево виховання складають не тільки специфічні відносини між чоловіком і жінкою, як подружжя, але також і будь-які інші їхні стосунки – у суспільному житті, в праці, у відпочинку, тобто будь-які взаємовідносини людей різної статі. Статево виховання охоплює не лише моральну поведінку дорослих, але і моральні стосунки дітей, які повинні бути правильно виховані і у статево відношенні.

В юнацькому віці особистість досягає фізичної зрілості,

остаточно формується статевая система. У юнаків цей період, зазвичай, бурхливіший ніж у дівчат, і характеризується підвищеною статевою збудливістю, різким зростанням еротичних інтересів і фантазій, потягом до осіб протилежної статі і закоханістю. На цю пору припадають завершення первинної соціалізації, громадське становлення особистості, її соціальне самовизначення, активне входження в суспільне життя, формування духовних цінностей [7].

В юнацькому віці з'являється підвищений інтерес до етичних проблем. Перше кохання не лише приносить сильні переживання в життя молодих людей, але й змушує вирішувати багато непростих проблем. Деякі педагоги вважають, що саме характер вирішення етичних ситуацій слугує критерієм морального розвитку особистості. У цьому віці надзвичайно високий інтерес до «вічних» проблем: сутності життя, щастя, обов'язку, свободи особистості. Нині чимало молодих людей виявляє інтерес до релігії.

У старшокласників зміцнюються соціальні мотиви поведінки. Важливе значення має статус (становище) особистості в колективі, характер спілкування і відносин між членами колективу. Колектив коректує якості особистості, формує ті риси, які культивуються в даний момент у даному колективі. В однаковій мірі колектив сприяє появі як негативних, так і позитивних якостей. Нині зросла роль неформальних молодіжних організацій, програми яких приваблюють багатьох старшокласників. У молоді підвищується критичне ставлення до дійсності, зросли критерії оцінок і вимог до вчителів та дорослих. Оцінка, поблажливість у цьому віці практично не приймаються.

Юнацький вік – це період формування світогляду, переконань, характеру і життєвого самовизначення. Юність – період самоутвердження, бурхливого росту самосвідомості, активного осмислення майбутнього, пора пошуків, надій, мрій. Життєві плани, ціннісні орієнтації старших школярів, що перебувають на порозі вибору професії, відзначаються строкатою диференціацією за інтересами й намірами, але співпадають у головному - кожен хоче зайняти гідне місце в житті, отримати цікаву роботу й високу зарплату, мати щасливу сім'ю. За останні роки відбулася переоцінка «престижних» професій, а перехід до нових умов господарювання в державі ще більше загострив завжди хвилююче молоді питання. Хорошою професією вважають ту, де можна сповна реалізувати свої здібності та добре заробляти.

Юнацькі мрії про кохання відображають, насамперед, потребу в емоційному теплі, душевній близькості, розумінні. Як правило, вони не збігаються (особливо в юнаків) з чуттєвістю, зумовленою статевим дозріванням. Як зазначає І. Кон, юнак не любить жінку, до якої відчуває бажання, і не відчуває потягу до жінки, яку він кохає [3, с.64]. Юнаки перебільшують фізичні аспекти сексуальності, а іноді намагаються від них відмежуватися. У таких випадках зазвичай психологічним захистом стає аскетизм або інтелектуалізм. Замість того, щоб навчитися контролювати прояви своєї чуттєвості, юнаки прагнуть цілком відмовитися від них: аскети — тому, що чуттєвість «брудна», а інтелектуали — тому, що вона «нецікава». Старшокласники, так само як і підлітки, іноді схильні наслідувати один одного і самостверджуватися в очах однолітків за допомогою справжніх або уявних «перемог».

Закохуючись, юнаки досить влучно називають це почуття дружбою; і водночас відчувають сильний, позбавлений тонкого психологічного змісту еротизм як вираження біологічної сексуальної потреби. Дівчата ж вважають, що кохання може бути тільки платонічним, чистим [1].

Статеве виховання школярів передбачене і в навчальних програмах з різних предметів. Уже в молодших класах на уроках рідної мови, читання, природознавства діти пізнають, що таке сім'я, права і обов'язки у ній, взаємодопомога, сімейні традиції, материнство і батьківство, статевої відмінності в природі та суспільстві, розподіл обов'язків під час виконання роботи, чоловічі й жіночі професії. Вивчення

навчальних предметів у середніх і старших класах дає широкі можливості для поглиблення й розширення цих знань учнів. Так, на уроках української літератури розкривається моральна краса рідного народу, його уявлення про щастя, під яким розуміють не лише кохання та сімейне благополуччя, а й правильний вибір місця в житті, прагнення до кращого майбутнього, поєднання особистого й суспільного. На уроках історії учні знайомляться з розвитком шлюбно-сімейних відносин, історією моногамного шлюбу, з сім'єю як соціальним явищем. На уроках правознавства – зі змістом основних положень законодавства про сім'ю, шлюб, державний захист сім'ї та дитинства.

Особлива роль у статевому вихованні учнів належить урокам біології, на яких вони отримують уявлення про розмноження і розвиток живих організмів; статеве і нестатеве розмноження; органи розмноження (будова чоловічих і жіночих статевих органів); дітородну функцію людини; вплив нікотину, алкоголю і наркотиків на спадковість; спадкові захворювання; ембріональний розвиток, гігієну вагітності; вікову періодизацію розвитку дитини; статеве дозрівання і відхилення у статевому розвитку; ранні статеві контакти та їх шкідливі наслідки; статеву гігієну та ін [6].

Актуальною проблемою, що має бути врахована при здійсненні статевому вихованні учнівської молоді є стрімке поширення СНІДу. Учнів необхідно ознайомлювати з ризиком зараження цієї хворобою під час статевих стосунків; через взяті у вірусоносія біологічні препарати; від зараженої матері (дитини). Вони мають знати і перебіг хвороби, її симптоми і наслідки.

Паралельно повинна відбуватися загально соціальна, моральна, психологічна, правова, господарсько-економічна й естетична підготовка молоді до сімейного життя.

Загально соціальна підготовка до сімейного життя пов'язана з вихованням правильного розуміння дорослості, відповідальності за свої вчинки, ознайомлення з особливостями сучасної сім'ї, її значенням у житті людини та суспільства. Одночасно відбувається формування у школярів здатності планувати і реалізовувати свій життєвий шлях, самостійно приймати рішення з життєво важливих питань, бережливо ставитися до свого здоров'я, піклуватися про здоров'я інших, вести тверезий спосіб життя, усвідомлення важливості виховання дітей в сім'ї.

За словами Г. Ващенко, статеве виховання дітей, має ґрунтуватися на їх моральному вихованні: «...українську молоді треба виховувати в душі статевої чистоти і стриманості... кожний українець мусить бути моральним у душі української традиційної моралі, заснованій на засадах християнства. Це потрібно і для особи і для суспільства... Статеве розпуса призводить до розкладу родини, а розклад родини до – до розкладу держави. Важливо зосередити увагу дітей на формуванні моральних «галем», які б запобігали відхиленням від норми у статевої поведінці, а також на морально-психологічних питаннях, розв'язання яких сприяло б формуванню правильних взаємин між статями, унеможливило статеву розпусу. Передусім необхідно виховувати в учнів повагу до себе, чоловічу та жіночу гідність» [7, с.277].

Виходячи з потреби врахування особливостей статі в підготовці молоді до сімейного життя В. Сухомлинський стверджував, що хлопці повинні отримати «чоловіче виховання» (загартування, важчі роботи, допомога старшим і дівчатам). Нагадування: «Ти чоловік» сприяє вихованню лицарського ставлення до дівчини. У свою чергу дівчата мають отримати «жіноче виховання». При цьому строгість дівчини її вимогливість і нетерпиме ставлення до зла і несправедливості, прагнення бути самобутньою, яскравою, незалежною особистістю є своєрідним засобом виховання в юнаків якостей чоловіка [7, с.278]

Сексуальна підготовка учнівської молоді до сімейного життя — це організований і цілеспрямований процес формування знань проблеми статі, статевої моралі, сексуаль-

ного спілкування, поглядів і переконань, що забезпечують позитивне ставлення до представників протилежної статі і культуру статевої поведінки, реальним показником яких є практичні дії в міжстатевому спілкуванні і сексуальному житті, що відповідають нормам моралі. Її завдання, на думку І. Кона, полягає не в тому, щоб врятувати, вберегти людей від сексуальності, а в тому, щоб навчити їх управляти цією важливою стороною життя [3].

У старшокласників, як правило, яскраво виражено вибіркове ставлення до навчальних предметів. Потреба в значимих для життєвого успіху знаннях - найхарактерніша риса нинішнього старшокласника. Це визначає розвиток, а функціонування психічних процесів характеризується цілеспрямованістю: увага - довільністю і тривалістю, пам'ять - логічним характером, мислення - більш високим рівнем

узагальнення і абстрагування, поступово набуває теоретичної і критичної спрямованості.

Висновки. Таким чином, статево виховання учнівської молоді передбачає здобуття школярами сексуальних знань, диференційованих у віковому статевому аспекті з урахуванням соціальної та моральної зрілості учнів. Статево виховання школярів має важливе значення для подальшого розвитку людини. Саме від таких установок, які зможуть дати їй батьки та вчителі залежить її майбутнє сімейне життя, відношення до шлюбу, до протилежної статі й її поведінка в сексуальних стосунках.

Перспективами подальших розвідок є дослідження особливостей застосування соціально-педагогічних форм і методів статевого виховання учнівської молоді в сучасних умовах.

Література та джерела

1. Вікова та педагогічна психологія: Навч. посіб. / О.В.Скрипченко, Л.В.Долинська, З.В.Огороднійчук [та ін.]. – К.: Просвіта, 2001. – 416 с.
2. Грицай Н.Б. Статево виховання школярів у навчально-виховному процесі / Н.Б.Грицай // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді. – К., 2008. – Вип. 12. - Кн 1. – С.303-308
3. Кон І.С. Психологія старшокласника / І.С.Кон. – М., 1980. – 191 с.
4. Кравець В.П. Історія української школи і педагогіки / В.П.Кравець. – Тернопіль, 1994. – 358 с.
5. Кравець В.П. Психологія сімейного життя: Навч. посіб. / В.П.Кравець. – 1995. – 696 с.
6. Лукашук-Федик С.В. Репродуктивна культура особистості: Навч. посіб. / С.В.Лукашук-Федик. – Тернопіль: Астон, 2004. – 407с
7. Фіцула М.М. Педагогіка / М.М.Фіцула. – К.: Академвидав, 2006. – 282 с.

В статье рассмотрены особенности полового воспитания учащихся, которые обусловлены многими факторами. Проведен теоретический анализ взглядов и убеждений на эту тему отечественных ученых, а также проанализирована сущность полового воспитания как составляющей процесса формирования морально гармоничной личности. Рассмотрены особенности подготовки молодежи к семейной жизни, а также проанализировано специфику проведения полового воспитания учеников во время учебных занятий с разных предметов в общеобразовательных учреждениях.

Ключевые слова: половое воспитание, учащаяся молодежь, юношеский возраст.

The article deals with the peculiarities of sexual education of youth, which are caused by many factors. Theoretical analysis of attitudes and beliefs on the subject of many local scientists has been conducted. The essence of sex education as part of the process of forming moral harmonious personality has been analyzed. The article deals with the peculiarities of preparing young people for family life. In this article the peculiarities of sex education of the youth with the help of native language, reading, natural history lessons at primary school and also at high school with the help of Ukrainian literature, history, science of law and biology have been analysed. Different aspects of preparation of young people for family life: general and social, moral, psychological, legal, economical have been considered. The author has emphasized that sex education of young people requires getting sexual knowledge, depending on age of children, social and moral maturity of children. The scope of sex education constitute not only the specific relationship between a man and a woman, both married, but also any other family relationships – at public, at work, at leisure, i.e. any relationship between people of different sex.

Key words: sex education, students, adolescence.